

УДК 373.2.015.311:613.86

DOI 10.31494/2412-9208-2020-1-2-138-148

**PRACTICAL ASPECTS OF DIAGNOSTICS EMOTIONAL INTELLIGENCE
OF PRESCHOOL CHILDREN**

**ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ДІАГНОСТИКИ ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ
ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ**

Nataliia VOLIK,
postgraduate Student

Наталія ВОЛІК,
аспірантка

natalia_volik@mdpu.org.ua

<https://orcid.org/0000-0002-2511-5782>

*Bogdan Khmelnytsky Melitopol State
Pedagogical University*

*Мелітопольський державний
педагогічний університет
ім. Б. Хмельницького*

✉ 20, Hetmanska St.,
Melitopol, Ukraine 72300

✉ вул.Гетьманська, 20,
м. Мелітополь, Україна

Original manuscript received: June 22, 2020

Revised manuscript accepted: August 21, 2020

ABSTRACT

*The article deals with the problem of diagnostics of emotional intelligence of a child of preschool age. Psychological and pedagogical literature on the selected topic is analyzed, scientific achievements of domestic and foreign authors are covered. On the basis of this analysis it is revealed that all diagnostic methods available at the present stage can be divided into two groups (according to two models of understanding emotional intelligence as a concept). A list of techniques for diagnosing emotional intelligence is also provided. The main criteria by which these methods are chosen are highlighted. **The purpose** of the work is to reveal the problem of practical application of modern methods of diagnostics of emotional intelligence in relation to preschool children, to systematize and integrate these techniques. The difficulties encountered by the researchers in the use of various methods are examined. On the basis of the analyzed psychological and pedagogical literature, 4 key competences of the child in the sphere of emotions, which she should master during the preschool childhood, are allocated. **The scientific novelty** of the article can be considered an attempt to cover most modern diagnostic techniques of emotional intelligence (both foreign and domestic authors) and make a sample taking into account the outlined criteria for their practical use, and taking into account the peculiarities of preschool age and conditions of preschool education in Ukraine. In addition to single techniques that allow you to analyze a single competence, the article presents a set of techniques for processing several competencies of a child's emotional reasoning. A comparative analysis of the presented methods was carried out in view of their coverage of each of this four competencies. **The conclusion** is made regarding the efficiency of work with the specified diagnostic tools. Practical recommendations are given for further progress in this direction. The directions of further researches on the mentioned topic are outlined.*

Keywords: *preschool children, diagnostic methods, emotional intelligence.*

Вступ. На сучасному етапі розвитку наукової думки напрацьовано багато теоретичного матеріалу з питань дослідження емоційного інтелекту. Ні в кого вже не виникає питань відносно доцільності соціально-емоційного розвитку як особистого фактора успішності в житті.

Дошкільний вік є найсприятливішим для закладання основ емоційної компетентності людини. Спочатку проблема емоційного інтелекту зацікавила психологів, зараз – розглядається і педагогами. З огляду на сучасність вихователю дитячого садка необхідно бути обізнаним в емоційній сфері самому і, тим паче, вміти навчити емоційній грамоті дитину. Від цього залежить успішність дошкільника в майбутньому житті і найперше – у шкільному навчанні. Дошкільна ланка освіти зараз потерпає не найкращі часи. Педагоги-практики вимушені бути “універсальними солдатами” у сфері навчання та виховання дитини. Саме тому ми, теоретики, повинні дати їм інструменти для ефективного впливу на емоційну сферу дитини, навчально-виховного, її гармонійне зростання. Тож не дивно, що проблема адекватної діагностики емоційної обізнаності дитини-дошкільника постає, як ніколи, гостро.

Серед зарубіжних і вітчизняних дослідників для визначення рівня емоційного інтелекту дитини дошкільного віку нами було віднайдено лише невеликий відсоток надійних методик. До того ж, вони мозаїчно розкидані в “неохопному” вирі літературних джерел.

Мета статті – систематизувати інформацію щодо вказаних методик, зробити висновок щодо зручності та доцільності їх практичного використання. Ймовірно, що це підвищить ефективність подальших досліджень у царині емоційного інтелекту та стане в нагоді практикам.

Методи та методики дослідження: аналіз наукової літератури, опитування, діагностування, статистична обробка результатів. Сформованість емоційного інтелекту дошкільника може бути визначена згідно з двома теоретичними моделями розуміння цього феномену як поняття.

Перша модель – *модель здібностей*, друга – так звана *змішана модель* [4].

Перша модель передбачає, що емоційний інтелект – це здатність розуміти власні емоції та емоції інших людей, а також керувати своїм емоційним станом та поведінкою [16]. Цій моделі відповідають методики, побудовані за зразком тестів.

Згідно з другою моделлю, емоційний інтелект (EI) визначається як сукупність певних розумових здібностей та особистісних рис людини [3, 15, 7]. В такому підході основною діагностичною методикою виступає опитування.

До цієї групи діагностичного інструментарію входить низка методик: тест Н. Холла на визначення рівня емоційного інтелекту, опитувальник Еміл С. Люсіна, тест емоційної компетентності І. Юсупова та Г. Юсупової, методика EQ-I Р. Бар-Она, методика “Емоційне самоусвідомлення” О. Власової та М. Березюк, МДЕІ (Л. Вихрушева, В. Гризодуб, А. Садокова).

Проте труднощі діагностики рівня розвитку емоційного інтелекту дітей дошкільного віку полягають в тому, що вони володіють невеликим словниковим запасом, не можуть чітко сформулювати та описати свій емоційний стан. До того ж час проведення діагностики за деякими з

методик перевищує показник тривалості довільної уваги дошкільника (15-35 хв., в залежності від віку). Тож цілком зрозуміло, що опитувальні методики не доцільно використовувати в роботі з цією категорією дітей.

Слід зазначити, що вказані методики викликають застереження навіть при використанні їх із більш дорослими респондентами [4].

Тож, зупинимось на першій групі методик. Вони не потребують від досліджуваного високого ступеня самостійності та здатності до саморефлексії. Окрім того, при виборі методик діагностики нами було висунуто такі критерії – вони повинні бути простими у використанні, не займати багато часу і не мати громіздкого апарату для обробки результатів.

Сучасними дослідженнями діагностики емоційного інтелекту займаються наступні вітчизняні науковці: С. Дерев'янка, Ю. Мединська, Є. Заїка, О. Зімовін, О. Тімченко, Д. Похилько, О. Мойзріст, М. Шпак, Я. Куценко. А також зарубіжні – І. Андреева (Білорусь), А. Пастернак (Польща), М. Нгуєн (В'єтнам) та ін.

Результати та дискусії. Опрацювавши надбання дослідників, що діяли в межах моделі здібностей, нами було виділено 4 ключових компетентності дитини в царині емоцій, які вона має опанувати в період дошкільного дитинства:

1. ідентифікація емоцій (визначення та розуміння назв основних емоцій, сприйняття та розуміння ознак емоцій);
2. сприйняття та розуміння емоційного стану (свого та інших людей – однолітків та дорослих);
3. здатність до співпереживання (*емпатія*);
4. управління емоціями (обізнаність у діях, адекватних певній ситуації, та спроможність до використання цього знання на практиці).

Кожній із цих компетентностей відповідає свій набір методик, проте, на наш погляд, найкращого результату можна досягти при комплексному підході до діагностики. Нами було виділено такі методики, котрі при попередньому теоретичному аналізі здалися найбільш валідними.

Діагностика рівня розвитку ЕІ дітей старшого дошкільного віку Нгуєн Мінь Ана [13]. Викладач Національного інституту з підготовки вихователів дитячих садків (м. Хошимін, В'єтнам) розробив методичний інструментарій, що дозволяє виявити рівень розвитку емоційного інтелекту старшого дошкільника: анкету для батьків та вихователів, набір діагностичних методик для дітей. Запитання анкети спрямовані на оцінювання емоційної чуйності дітей – їхньої здатності переживати значущі для них події та співчувати. Оскільки відповіді можуть вводити у протиріччя, після обговорення з іншими педагогами складається «емоційний портрет» дитини. Діагностичні методики (“Домальовування”, “Три бажання” і “Що – чому – як?”) спрямовані на виявлення емоційної орієнтації дітей (на світ речей, людей або на самого себе), а також способи вирішення проблем у певних ситуаціях.

На практиці виявилось, що цю діагностику краще проводити безпосередньо в другому півріччі навчального року – останньому перед вступом до школи. Оскільки на більш ранніх етапах навчального року діти ще недостатньо зорієнтовані на шкільне життя, тому матеріал, що використовується при проведенні діагностики, сприймається на низькому рівні.

Відеотест на емоційний інтелект В. Овсяннікової та Д. Люсіна [8].

Основною метою є вимірювання здатності до розпізнавання емоцій. Матеріалом для відеотесту взято 7 сюжетів з фрагментами природньої поведінки людей у різних життєвих ситуаціях. Тривалість відеофрагментів 10-60 с, персонажами є як чоловіки, так і жінки. У кожному сюжеті досліджуваній має спостерігати за певним героєм, а після закінчення відеоряду оцінити за шкалою від 0 до 5 балів, наскільки конкретна людина відчуває кожну з наведених 15 емоцій.

Для дитини дошкільного віку такий аналіз не є можливим, тому ми адаптували його. По-перше, взяли відео за участю не тільки дорослих, а й дітей. По-друге, спростили завдання: досліджуваному необхідно було впізнати тільки чотири базові емоції – радість, сум, страх, подив – і відповісти, наскільки сильно вони виражені через вербальну оцінку ("сильно", "не дуже сильно", "слабо", "зовсім не відчуває такої емоції"). За результатами використання відеоряду можна зробити висновок, що така методика досить проста в роботі. Єдиною проблемою може бути підбір адекватного згаданим емоціям відеоряду та ретельна попередня апробація діагностичного інструментарю.

Російськомовний варіант тесту MSCEIT-2.0 [1,13] досить широко описаний у літературі, тому не будемо окремо зупинятись на ньому. Зазначимо тільки, що на нашу думку, тест є надто громіздким і неприйнятним для використання в умовах закладу дошкільної освіти, навіть якщо адаптувати деякі з його компонентів для дітей дошкільного віку.

Діагностика емоцій за допомогою ляльки [14]. Методика була розроблена на базі Національного університету цивільного захисту України як експрес-метод діагностики емоційного стану дитини. Метод дає можливість не тільки діагностувати актуальний стан дитини, а також її емоційне ставлення до певної життєвої ситуації. Процедура діагностики настільки проста, що дозволяє використовувати її вже в молодшому дошкільному віці. Дитині дається лялька, виконана на зразок вальдорфської [3], тільки без рис обличчя. Очі, брови та губи даються окремо. Дитині необхідно самостійно створити ляльці обличчя відповідно до заданої емоції або ситуації. Потім педагог порівнює його з шаблоном відповідей. При проведенні цієї методики нами було відзначено, що вона викликає неабиякий позитивний відгук серед досліджуваних дошкільників.

Комплекс методик на розуміння емоцій С. Прусакової та О. Сергієнко [12]. До комплексу входить 5 методик, а саме:

- методика "Намалюй свої емоції", коли експериментатор дає дитині папір та кольорові олівці й послідовно пропонує намалювати себе, коли радіє, сумує, боїться і злиться;

• *методика “Вгадай емоції за мімікою”*. Для оцінки рівня розуміння дитиною того чи іншого емоційного стану за мімікою людини їй пропонується набір карток з дидактичної гри “Абетка емоцій” або “Мемка-мімка”. Експериментатор послідовно викладає на стіл по одній картці і запитує дитину: “Розкажи, що відчуває людина на цій картинці, який в неї настрій”;

• *методика “Вгадай емоції за ситуацією”*. Оцінюється розуміння дитиною ситуацій, відповідних певним емоціям. Для цього було складено спеціальні оповідання. Героєм усіх оповідань є хлопчик Петрик, який потрапляє в ситуації, що відповідають кожній з чотирьох базових емоцій: радості, суму, страху, гніву. Експериментатор читає оповідання вголос і після цього запитує: “Як ти гадаєш, що відчував Петрик, який у нього настрій?”;

• *методика “Намалюй чужу емоцію”*. Після того, як дитина прослуховує оповідання та відповідає на запитання, експериментатор дає їй папір та кольорові олівці й просить: “Намалюй, будь ласка, Петрика так, щоб було зрозуміло який у нього настрій”. Коли дитина закінчує малювати, вона намагається пояснити свій малюнок;

• *методика “Оцінка розуміння емоцій у випадку відповідності та невідповідності основних емоційних компонентів”*. Для дослідження головних ознак розуміння емоцій (мімічної та ситуативної) була розроблена методика, спрямована на поєднання або виявлення несумісності цих ознак. Складається із 24-х карток із зображенням хлопчика, який знаходиться в різних ситуаціях, що відповідають чотирьом базовим емоціям (радість, сум, страх, гнів). У картках, як і в оповіданнях були використані ситуації, котрі самі діти вважали типовими для кожної емоції. Усі картки були зроблені професійним художником.

Дослідницька робота проводилась в індивідуальній формі й зайняла 1,5 години на кожну дитину з необхідними перервами для відпочинку.

Нами зроблено висновок, що така методика, хоча і може бути використана для діагностики розуміння емоцій дітьми старшого дошкільного віку як одного із компонентів емоційного інтелекту, ймовірно викликає певні труднощі проведення в закладі дошкільної освіти. Це, перш за все, стосується витраченого на дослідження часу, який істотно не збігається з режимними моментами дитсадка.

Комплекс методик на розуміння емоцій дітьми дошкільного віку І.Кареліної [6] складається з наступних компонентів:

- експериментальна методика *“Вивчення особливостей розуміння дітьми основних емоційних станів”*. Дослідження проводиться у формі індивідуальної бесіди. Дитині пропонується назвати героя казки, який був веселим, сумним, злим, наляканим, здивованим, хвалюватим. Потім дитині необхідно пояснити, як вона дізналась, що саме відчуває герой. При необхідності задати додаткові питання (“Можеш сказати, як змінюється вираз обличчя героя, його рухи? ”);

- експериментальна методика *“Щоденник настрою”*. На кожного дошкільника вихователь щоденно заповнює бланк настрою. В індивідуальній бесіді педагог запитує дітей про їхній настрій, просить

вказати на відповідну піктограму, зображену на бланку, пояснити причину виникнення переживання. Питання задаються під час приходу дітей у дитячий садок та перед тим, як вони йдуть додому;

- спостереження "Оцінка емоційної орієнтації на однопіткв в групі дитсадка" здійснюється за такими напрямками: емоційне відношення дитини до однопітків, орієнтація на емоційний стан однопіткв (чи помічає та як реагує), сприяння у дії (чи надає допомогу, з якої причини, яким чином), вияв відчуття обов'язку (в яких ситуаціях, в чому виражається), наявність адекватної реакції на успіх або невдачу однопіткв. Особливості прояву емоційної орієнтації фіксується в індивідуальному протоколі. На основі аналізу протоколів оформляється загальний протокол результатів спостереження й оцінки емоційних проявів дітей з використанням 3-бальної шкали оцінок: 2 бали – завжди, 1 бал – іноді, 0 балів – дуже рідко. Згідно з результатами робиться висновок (високий рівень, середній рівень, низький рівень);

- опитувальник для батьків (Таблиця 1) на виявлення особливостей сформованості в дитини ідентифікації емоцій;

Таблиця 1

Текст опитувальника для батьків

з/п	Запитання	Варіанти відповідей		
		так	ні	іноді
1	Чи може Ваша дитина здогадатись, які почуття Ви відчуваєте?			
2	Чи може Ваша дитина заплакати або засміятися, співчуваючи:			
	- Вам?			
	- іншим людям?			
	- літературним або телевізійним персонажам?			
3	Чи розповідає Вам дитина про свої почуття?			
4	Чи звертає увагу Ваша дитина на настрої інших людей?			
5	Чи розуміє Ваша дитина емоційний стан оточуючих за виразом обличчя?			
6	Чи залюбки Ваша дитина відгукується на прохання про допомогу?			
7	Чи розповідаєте Ви дитині про почуття та емоції інших людей?			
8	Чи властиво Вам відкрито виражати свої емоції?			
9	Чи звертаєте Ви увагу дитини на самопочуття близьких людей?			
	Чи хотіли б Ви отримати більше інформації про емоційний розвиток дитини?			

Аналіз отриманих даних здійснюється за такими показниками:

○ здатність дитини до розпізнавання емоційних станів (запитання 1,4,5);

- здатність до вербалізації емоційних станів (запитання 3);
  - особливості емоційної взаємодії батьків з дітьми (запитання 7,8,9);
  - здатність дошкільника до емоційного співпереживання (запитання 2,6);
  - позиція батьків щодо розвитку емоційної сфери дитини (запитання 10);
- Опитувальник для вихователів (Таблиця 2). *Мета:* визначити можливості дітей 3-7 років у розпізнаванні, відтворенні емоцій, прояві емоційної чуйності; виявити позицію вихователя щодо емоційного розвитку дітей;

Таблиця 2

Текст опитувальника для вихователів

№ з/п	Запитання	Варіанти відповідей		
		так	ні	іноді
1	Чи здатні діти відкрито проявляти емоції?			
2	Чи можна за виразом обличчя дітей здогадатись про їхні відчуття.			
3	Чи виявляють діти труднощі у виразі емоцій?			
4	Чи здатні діти комусь співчувати?			
5	Чи виявляють діти труднощі в розумінні емоцій оточуючих?			
6	Чи властиво Вам відкрито виражати емоції?			
7	Чи є розвиток емоцій дошкільників пріоритетним завданням Вашої роботи?			

- Анкета для батьків на виявлення особливостей сформованості в дитини уявлень про свої емоційні стани;
- Анкета для батьків на виявлення особливостей прояву емпатії у дитини.

Методика “Мотрійки” (О. Прохоров, С. Валієва) [11]. Дошкільникам пропонуються 11 піктограм, які зображують: 1 – страх, 2 – подив, 3 – спокій, 4 – злість, 5 – сум, 6 – агресивність, 7 – милування, 8 – мрійливість, 9 – хитрість, 10 – образа, 11 – стрес. Перед дітьми на білому фоні викладаються силуети мотрійок і хаотично – піктограми. Інструкція включає завдання підібрати до кольорового силуету відповідний вираз обличчя. У ході експерименту фіксується моторика, рухове поживлення, емоційні реакції, висловлювання. На практиці виявилось, що така методика потребує довготривалої концентрації уваги дослідника або організації групи дослідників на час проведення експерименту. А тому викликає труднощі в проведенні.

Методика “Маски” (за Т. Марцинковською) [9]. *Мета:* з’ясувати настрій дитини, який переважає під час її перебування в групі дитячого садка; виявити статусне положення дитини в групі однолітків.

Педагог розкладає перед дитиною зображення масок з різними емоціями. Пропонує дитині роздивитися їх і пригадати свій настрій залежно від ситуацій. Їх описує трьома запитаннями:

1) Який вираз обличчя найчастіше буває в тебе, коли ти бачиш дітей зі своєї групи?

2) А на кого з них ти дивишся зазвичай ось так? (показує кожну з масок по черзі).

3) А хто з дітей на тебе найчастіше дивиться ось так? (знову показує по черзі кожну з масок).

Емоційний стан дитини в групі проявляється у виборі маски з певним настроєм (хорошим чи поганим) під час відповіді на перше запитання. Відповіді на друге і третє запитання показують, наскільки дитина задоволена місцем в групі. Аби з'ясувати це, педагог підраховує, скільки разів дитина обрала маски з хорошим і поганим настроєм. Якщо дитина задоволена своїм місцем у групі, то кількість усміхнених масок значно перевищує кількість сумних. Якщо ж навпаки, дитина обирає здебільшого сумні маски, це може свідчити про те, що вона:

- віддає перевагу спілкуванню з однолітками десь в іншому місці, але не в групі, і тому не тривожиться, що в дитячому садку з нею мало спілкуються;

- не бажає активно спілкуватися, незацікавлена у контактах з однолітками;

- є лідером і не задоволена своїм статусом, дитина претендує на вище місце в групі або прагне спілкуватися з дітьми з інших груп, які не визнають її за лідера.

Методика дуже проста у використанні. Але зазначимо, що для валідації отриманих результатів необхідно проводити її в комплексі з іншими методиками.

Задля визначення перспектив подальших досліджень у галузі діагностики емоційного інтелекту дошкільника зробимо порівняльний аналіз методик відносно охоплення кожної із чотирьох компетентностей емоційної розумності дитини. Результат порівняння занесемо в таблицю 3.

Таблиця 3

Порівняльний аналіз обраних методик

з/п	Методика	Компетентності			
		1	2	3	4
1	Діагностика рівня розвитку ЕІ дітей старшого дошкільного віку Нгуен Мінь Ана	-	+	+	+
2	Відеотест на емоційний інтелект В. Овсянникової та Д. Люсіна.	+	+	-	-
3	Діагностика емоцій за допомогою ляльки	+	+	-	-
4	Комплекс методик на розуміння емоцій С. Прусакової та О. Сергієнко	+	+	+	-
5	Комплекс методик на розуміння емоцій дітьми дошкільного віку І. Кареліної	+	+	+	-

6	Методика “Мотрійки”	+	+	-	-
7	Методика “Маски”	+	+	-	-

Висновки. На підставі викладеного матеріалу вважаємо, що основними методами для визначення рівня розвитку емоційного інтелекту дитини дошкільного віку є спостереження, тестування, анкетування батьків та вихователів. Діагностика має проводитись комплексно, оскільки одна методика не може забезпечити повноту “емоційного портрету” дошкільника. На основі отриманих даних дослідник має зробити загальний висновок щодо рівня розвитку ЕІ дитини.

Проаналізувавши низку методик, спрямованих на визначення рівня емоційного інтелекту, можна зробити висновок, що не всі компетентності емоційної обізнаності дитини охоплені розглянутим діагностичним інструментарієм. У цих методиках дуже мало приділяється уваги саме розвитку емпатійних здібностей дитини, ще менше – здатності управляти емоціями, застосуванню емоційної обізнаності на практиці. Тому ми вбачаємо основний напрямок подальших досліджень у розробці діагностичного інструментарію саме для показників означеного кола компетентностей .

Література

Андреева И.Н. Адаптация теста эмоционального интеллекта MSCEIT 2.0 на белорусской выборке / И.Н. Андреева // Психологический журнал. – 2012. – № 1-2, – С. 66-80.

Вальдорфські іграшки [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://stykit.com.ua/interesting/statti/valdorfski-hshy>.

Гоулман Д. Емоційний інтелект/Деніел Гоулман; пер. 3 англ.. С.Л. Гумецької. – Х.: Віват, 2018. – 512 с.

Дерев'яно С.П. Методичні засоби діагностики емоційного інтелекту / С.П. Дерев'яно // Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Серія: Психологічні науки. – 2015. – Вип. 128. – С. 95-99. [Електронний ресурс] Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vchdpu PH 2015 128 23](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vchdpu_PH_2015_128_23).

Заика Е.В. Методики исследования эмоциональной сферы человека [Текст]: [учеб.- метод. пособие] / Е.В. Заика, А.И. Зимовин; Харьк. нац. ун-т им. В.Н. Каразина. – Харьков: ПромАрт, 2018. – 259 с.

Карелина И.О. Развитие понимания эмоций в период дошкольного детства: психологический ракурс: монография. – Прага: Vědecko vydavatelské centrum “Sociosféra-CZ”, 2017. – 178 с.

Люсин Д.В. Социальный и эмоциональный интеллект: от моделей к измерениям: [сб. науч. работ / науч. ред. Д.В. Люсин, Д.В. Ушаков]. – М.: Институт психологии РАН, 2009. – С. 20-30.

Люсин Д.В. Измерение способности к распознаванию эмоций с помощью видеотеста / Д.В. Люсин, В.В. Овсянникова // Психологический журнал. – 2013. – № 6, – С. 82-94.

Мойзріст О.М. Вивчаємо особливості емоційного стану дитини / О.М. Мойзріст // Практичний психолог: дитячий садок. – 2017. – № 9, – С. 15-22.

Нгуен М.А. Психологические особенности формирования эмоционального интеллекта старших дошкольников (на примере российских и вьетнамских детей): автореф. дис. на соискание учен. степени канд. психол. наук : спец. 19.00.07 “Педагогическая психология” / М.А. Нгуен. – Тамбов, 2008. – 26 с.

Прохоров А.О. Методики діагностики и измерения психических состояний личности / А. О. Прохоров – М.: ПЭР СЭ; СПб.: Речь, – 2004. – 176 с.

Прусакова О.А. Понимание эмоций детьми дошкольного возраста / О.А. Прусакова, Е.А. Сергиенко // Вопросы психологии. – 2006. – № 4. – С. 24-36.

Сергиенко Е.А. Тест Дж. Мэйера, П. Селовея, Д. Карузо “Эмоциональный интеллект” (MSCEIT v. 2.0): Руководство / Е.А. Сергиенко, И.И. Ветрова.– М.: Изд-во “Институт психологии РАН”, 2010. – 176 с.

Тімченко О.В. Аналіз сучасних методів діагностики емоцій у дітей / О.В. Тімченко, Д.С. Похілько // Вісник Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди. Психологія. – 2017. – Вип. 55. – С. 259-268. [Електронний ресурс] Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKhnpu_psykhol_2017_55_27.

Bar-On R. Emotional intelligence Inventory (EQ-i). Toronto, Canada: Multy Health System, 1997.

Mayer J.D., Salovey P., Caruso D.R. Relation of an Ability Measure of Emotional Intelligence to Personality // Journal of personality assessment, 2002. – 79(2). – P. 306 – 320.

References

Andryeyeva I. (2012). *Adaptatsiya testa emocional'nogo intellekta MSCEIT 2.0 na belorusskoy vyborke* [Adaptation of the emotional intelligence test MSCEIT 2.0 in the Belarusian sample]. Psihologicheskij zhurnal – Psychological journal, 1-2, 66-80 [in Russian].

Val`dorfs`ki igrashky` [E-Reader Version]. Retrieved from <https://stykkit.com.ua/interesting/statti/valdorfski-hshy> [in Ukrainian].

G`oulman D. (2018). *Emocijny`j intelekt* [Emotional intelligence]. Kharkiv: Vivat [in Ukrainian].

Derev`yanko S. (2015) *Metody`chni zasoby` diagnosty`ky` emocijnogo intelektu* [Methodical means of diagnostics of emotional intelligence]. Visny`k Chernigivs`kogo nacional`nogo pedagogichnogo universy`tetu. Seriya: Psy`xologichni nauky` – Bulletin of Chernihiv National Pedagogical University. Series: Psychological Sciences, 128, 95-99 [in Ukrainian].

Zaika E., Zimovin A. (2018) *Metodiki issledovaniya emocional'noj sfery cheloveka* [Methods of researching the human emotional sphere]. Har'kov: PromArt [in Russian].

Karelina I.O. (2017) *Razvitie ponimaniya emocij v period doshkol'nogo detstva: psihologicheskij rakurs* [Development of understanding of emotions in the period of preschool childhood: a psychological perspective]. Praga: Vědecko vydavatelské centrum “Sociosféra-CZ” [in Russian].

Lyusin D. (2009) *Social'nyj i emocional'nyj intellekt: ot modelej k izmereniyam* [Social and emotional intelligence: from models to dimensions]. Moscow: Institute of Psychology RAS [in Russian].

Lyusin D., Ovsyannikova V. (2013) *Izmerenie sposobnosti k raspoznavaniyu emocij s pomoshch'yu videotesta* [Measurement of the ability to recognize emotions by video test]. Psihologicheskij zhurnal – Psychological Journal, 6, 82-84 [in Russian].

Mojzrist O. (2017) *Vy`vchayemo osobly`vosti emocijnogo stanu dy`ty`ny`* [We study the peculiarities of the emotional state of the child]. Prakty`chny`j psy`xolog: dy`tyachy`j sadok – Practical Psychologist: Kindergarten, 9, 15-22 [in Ukrainian].

Nguen M. (2008) *Psihologicheskie osobennosti formirovaniya emocional'nogo intellekta starshih doshkol'nikov (na primere rossijskih i v'etnamskih detej): avtoref. dis. na soiskanie uchen. stepeni kand. psihol. nauk: spec. 19.00.07 “Pedagogicheskaya psihologiya”* [Psychological features of formation of emotional intelligence of seniors Preschoolers (on the example of Russian and Vietnamese children): author. diss. to

seek a scientist. degrees of Cand. psych. Sciences: Special. 19.00.07 "Educational psychology"]. Tambov [in Russian].

Prohorov A. (2004) *Metodiki diagnostiki i izmereniya psicheskikh sostoyanij lichnosti* [Methods of diagnostics and measurement of mental states of the person]. Moscow: PER SE; SpB.: Rech' [in Russian].

Prusakova O., Sergienko E. (2006) *Ponimanie emocij det'mi doshkol'nogo vozrasta* [Understanding emotions by preschool children]. *Voprosy psihologii – Questions of psychology*, 4, 24-36 [in Russian].

Sergienko E., Vetrova I. (2010) *Test Dzh. Mejera, P. Seloveya, D. Karuzo "Emocional'nyj intellekt" (MSCEIT v. 2.0): Rukovodstvo* [Test of J. Meyer, P. Salovey, D. Caruso "Emotional Intelligence" (MSCEIT v. 2.0): Management]. Moscow: Publishing House of the Institute of Psychology, Russian Academy of Sciences [in Russian].

Timchenko O., Poxil'ko D. (2017) *Analiz suchasny'x metodiv diagnosty'ky` emocij u ditej* [Analysis of modern methods of diagnosis of emotions in children]. *Visnyk` Xarkivs'kogo nacional'nogo pedagogichnogo universy'tetu imeni G. S. Skovorody` . Psy`xologiya – Bulletin of the Kharkov National Pedagogical University named after GS Skovoroda. Psychology*, 55, 259-268 [in Ukrainian].

Bar-On R. (1997) *Emotional intelligence inventory (EQ-i)*. Toronto, Canada: Multy Health System [in English].

Mayer J., Salovey P., Caruso D. (2002) *Relation of an Ability Measure of Emotional Intelligence to Personality*. *Journal of personality assessment*, 79(2), 306-320 [in English].

АНОТАЦІЯ

У статті розглянуто проблему діагностики емоційного інтелекту дитини дошкільного віку. Проаналізовано психолого-педагогічну літературу з обраної теми, висвітлено наукові здобутки вітчизняних та зарубіжних авторів. На основі цього аналізу виявлено, що всі наявні на сучасному етапі діагностичні методики можна поділити на дві групи (відповідно до двох моделей розуміння емоційного інтелекту як поняття). Також надано перелік методик з діагностики емоційного інтелекту. Виділено головні критерії, за якими зроблено вибір саме цих методик. Мета роботи – розкрити проблему практичного застосування сучасних методик діагностики емоційного інтелекту відносно дітей дошкільного віку, систематизувати й об'єднати їх. У статті оглянуто труднощі, які виникли у дослідників при використанні тих чи інших методик. На основі проаналізованої психолого-педагогічної літератури виділено 4 ключових компетентності дитини в царині емоцій, які вона має опанувати в період дошкільного дитинства. Науковою новизною статті можна вважати спробу охопити більшість сучасних діагностичних методик емоційного інтелекту (як зарубіжних, так і вітчизняних) і зробити вибірку з урахуванням окреслених критеріїв їх практичного використання, та враховуючи особливості дошкільного віку й умов закладу дошкільної освіти в Україні. У статті поряд із поодинокими методиками, що дають змогу проаналізувати якусь одну компетентність, представлено комплекси методик для опрацювання одразу декількох компетентностей емоційної сфери дитини. Здійснено порівняльний аналіз представлених методик з огляду на охоплення ними кожної із чотирьох вказаних компетентностей. Зроблено висновок щодо ефективності роботи із вказаним діагностичним інструментарієм. Надано практичні рекомендації щодо подальшого просування в цьому напрямку. Окреслено напрямки подальших досліджень з вказаної тематики.

Ключові слова: діти дошкільного віку, методи діагностики, емоційний інтелект.